

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

[101 - 110]

קא שקיל ליה. ואפילו לא השציב אלא מה שהסכיף הגזן וכגון שכשגולה היה הקרקע מושבצת כמו שהוא עכשיו אלא שהגזן הכסופה כשגולה ועכשיו הלוקח החזירו ליושנו שצנחו אפ"ה שקיל אותה שצח מנגזל והדר נגזל ומשפתי דינא צדדי גזן כן כתב הרמב"ר ז"ל אע"פ שאין פירש"י ז"ל כן:

[110:] אמר רבא ה"בכתא. פסק כרב ופירש לנו להלכתא כותמיה אף בשלא פירש הלוקח לגזן בשעת מכירה שאם יטרפו ממנו יתחייב לתת לו השבח שישבצת בקרקע. ונמצא דהיכא דלא הכיר זה מיחייב מוכר ללוקח באחריות שצחא כשטרפה בעל חוב או כשטרפה נגזל ודיניהם שוים לגמרי אלא כשהזול הקרקע יפה כח האחריות היכא דטריף לה נגזל מהיכא דטריף לה בעל חוב שאם מכרה צננה והזולה ועמדה צממשים אי טריף לה בעל חוב אינו נותן לו אלא צממשים כשיעור של עכשיו אבל נמצאת שאינה שלו כגון^(א) דאילו לא מילתא שלא היתה מכורה מעולם וזו הלואה יניחו גביה וכיון שטרפה הלואה ממחזיר את כלן:

הכיר בה. לוקח שהקרקע זו אינה של מוכר שגולה היא אלא ואפילו הכי לוקח: שבה אין י"ז. דמשמע שנותן לו ודאי ללא^(א) לשום מכירה יהיה לכו אלא לשם פקדון גמר ויהיה להו^(א) ולשהכי גמר ויהיה להו^(א) ולשהכי פקדון כלל אלא מכירה ואי היה שקיל שצח היה נראה כרצית וכשקיל שזכר מעומיו. ומיהו לאו נאנסו ללוקח דלא גרע מנפקיד מעות אלא שולחני דלמרינן צפרק המפקיד [לקמן מג]. שישתמש בהן ולפיכך אם נאנסו חייב באחריותן לפי שכל מי שהפקיד מעות אלא חנוני^(א) על דעת שיוציאם הוא מפקידם אף כאן לוקח זה על דעת שיוציאם מוכר נתנם לו ורשאי להשתמש בהם הלכך אם נאנסו חייב באחריותן.

ודעת הר"ה ז"ל ודעת הרשב"א ז"ל (ד"ה הכיר) דכי אמרינן הכא שצח אין לו הני מילי צשאין לו קרקע ולא קנו מידו הא אם קנו מידו או שיש לו קרקע היכא שכתב לו האחריות אפילו שצח יש לו. משמע דס"ל ז"ל דכל היכא שיש לו לגזן קרקע אחר שגיבצו הלוקח כנגד קרקע זה ושצחו שטרפו ממנו הנגזל כשה"ג לא ימחזי כרצית כיון דלאו לשום הלואה נתנם לו. וכן הדין כשקנו מידו^(א) על השבח דהוי המוכר מחוייב משעת המכרן קודם שיש^(א) שום שזכר המתנה צמעות^(א) וצדי האי גוונא^(א) לא ימחזי כרצית אלא שהר"ג ז"ר ז"ל (ד"ה הכיר) כתב שאינו מחזור צעיניו דכיון דהכיר ומעות הללו לפקדון דומיא דמלוה^(א) יחבינהו^(א) [והיה לה] אף על פי שפירש לו את השבח אין לו אלא כמתנה על שזכר המעות:

ואחריות טעות פופר וכו'. לאו דוקא צשטרי הוא דקאמרינן אלא אפילו מוכר שדכו צעדים דקיימא לן (צ"ב מא):

לגובה מנכסים משועבדים אף על פי שלא פירשו אחריות כלל גובה שאין אחריות נר"ך לפרש וכמו שכתבנו למעלה (סוף סי' רפב) וכן כתבו הרשב"א (ד: ד"ה המוכר) והר"ג ז"ר ז"ל (ד"ה ואחריות) והכי מוכח שהיא דמכר לו בית מכר לו שדה פרק^(א) חזקת הצמח (צ"ב מג):

יהוי יודע [למטה מיני אחריות] **הס אחריות דנפשיה אחריות דמתמיהה אחריות דעלמא. אחריות דנפשיה כגון שיש לו זכות בקרקע זה שמכר כי היא דלמרינן צפרק מי שהיה נשוי (כמוצא: א): סבר רמי בר חמא למימר איהו צממקום אימיה קאי אמר ליה רבא נהי דלאחריות דאימיה לא קביל עליה אחריות דנפשיה מי לא קביל עליה וכדליתא הס. אחריות דמתמיהה כגון בעל חוב לדינה. אחריות דעלמא כגון נמצאת שאינה שלו.**

וש"שעה מיני אחריות הללו זה למעלה מזה. ולפיכך כתב הרב האי גאון ז"ל בספר המקח (שער כח) דנהי דמסתמא אחריות טעות סופר הוא והוא אע"פ שלא פירש כולם בכלל. והיא שפירש אחד מהם הרי הוא כאלו מיעט אותו שלמעלה ממנו ולפיכך אם פירש לו אחריות דנפשיה הרי הוא כאלו מיעט אותו דמתמיהה^(א) ולמעלה ממנו ואם פירש דעלמא למעלה ממנו אצל אם פירש דעלמא דמתמיהה הרי מיעט דעלמא שהיא למעלה ממנו אצל אם פירש דעלמא דמתמיהה ודנפשיה שהיא למטה ממנו בכלל ואם פירש דמתמיהה הרי שאין דעלמא בכללו שהוא למעלה ממנו דנפשיה שהוא למטה ממנו בכלל שכל מה שאמר שאינו כאלו נתרצה צפירוש מכל מקום לא נתמעטה וחסר הדבר לדין דלאחריות טעות סופר הוא וכאלו לא נכתב כלל. אצל צמחנה דאחריות לאו טעות סופר הוא נר"ך לפרש את כולן הא קבל עליו אחד ממניי אחריות שזכרנו אין לך צו אלא פירושו בלבד אצל לא של מעלה ממנו ושלמטה ממנו אלו דברי גאון ז"ל כמו שכתב הרמב"ן ז"ל (ד"ה ופי' אחריות) וצ"ח טעמן כדי לישבן ולהולמן הר"ג ז"ר ז"ל (ד"ה והוי יודע):

[110:] **אמר** שמואל בע"ל חוב גובה את השבח בין שבהא דמבייא בין שבהא דמוחמת הוצאה. אלא דשצחא דממילא כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקה שרטון (צ"ב קה). או שהוקר הקרקע צע"מ גובה כל השבח משום דלא חשיבין ליה כדבר שלא צא לעולם אלא כאלו היה צעולם בשעת השעבוד וקנאו ליה למלוה מתחלה ומחאי טעמא גובה אפילו מירוש וממקבל מתנה וכמו שכתב הר"ה ז"ל. ובשצחא דמתמיהה הוצאה לא שנה שצחא שהוא כנגד הוצאה או שצח שהוא יתר על הוצאה לא גבי ליה צע"מ כולו אלא חזיו וכדכתב^(א) ליה דלקנה אצל לא כתב לו דעמיד אלא למקנה לא גבי כלל. ורביה לדבר מדלמרינן פרק מי שמת (צ"ב קט): ואי ס"ד דלקנה לא משמעבד כלומר משום דהוי דבר שלא צא לעולם צע"מ אמאי גבי שצחא

המאור הגדול

את השבח דהא אסקה רבא ופסק הלכתא בפירוש לכולהו כרב ואם פירש יש^(א) לו שבח ויש לו קרקע אי נמי קנו מידו אע"פ שהכיר בה יש לו שבח דהא מכל מקום שמא דוביני איכא עלייהו ולא הוה הלואה לגמרי^(א).

קרקע ולא קנו מידו דשצחא דפקדון לבעל המעות הוא וא"ת כיון דקביל עליה אחריות חזר להיות מלוה הא לאו מלמא היא דאחריות לאו נאנסא דלמי מתמיהה לא משוי ליה מלוה דוק ומשכח ועל כתיב פלוגתא דרב ושמואל בסכר זה שאינה שלו כשלא כתב לו אחריות שאם כתב שגולה לפרש (טו): אדם יודע שקרקע אין לו וכו' שלא תאמר הלואה הס יש לו אחריות סהם לך אמר שאינה כי אם מתנה:

ואף ע"פ שי"א פירש לו השבח. שלא חתנה עמו או יטרפו ממך שלט לך השבח: הבריר בה. הלוקח שזה הקרקע לא היה של מוכר ולקחה: טעות יש לו. מן המוכר אם יטרפו ממנו: ואחריות טעות כופר הוא. ואפילו לא נכתב אחריות צשטר חזר על המוכר או על הלואה דודאי צ"ח למכור צו אחריות דלא שדי איש צו כדלי והסופר שכתב ולא כתב צו אחריות:

הגהות וציונים

- (א) אי נמי שהשבח יותר על החוצאה דאין לו המוכר רק מהנגזל סך ההוצאה (תי"ח): (ב) ג"ב צ"ע דהא רבא כרב ס"ל בהכיר בה ולרב בודיא מפרש בגמרא טעמיה משום דהוי פקדון גביה ולא מפרש אליבא דרבא דטעם משום מלוה דמחזי כרצית (א"י): (ג) פי' כרצית (א"י): (ד) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ה) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ו) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ז) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ח) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ט) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (י) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יא) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יב) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יג) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יד) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (טו) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (טז) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יז) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יח) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (יט) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כ) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כא) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כב) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כג) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כד) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כה) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כו) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כז) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כח) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (כט) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י): (ל) לוקח מפרש מרובה או שכבש אם הוא מופט וכמ"ש דמסא דמלוה דמחזי כרצית (א"י):

דהוצרך להמנות שיקנה בכסף לחוד משום דילמא יקבלו מי שפרע, אכל למה הוצרך להמנות שאיהו מצי למיהדר אי נימא דכלאו הכי לא קנה כלל, ועל כרחך דבאמת קנה לענין מי שפרע, ולכן התנה שלא יטוּך לקבל כלל מי שפרע ודו"ק⁸⁴. ועיין בבית יוסף חו"מ סי' ר"ד דמציא הרבה ראשונים לענין מי שפרע בקרקע, ולא הביא דברי המוס' הללו* - קומץ מנחה».

סי' ר"ד דמציא הרבה ראשונים לענין מי שפרע בקרקע, ולא הביא דברי המוס' הללו* - קומץ מנחה».

[ז] **«עייין בש"ץ סי' ר"א סק"א מה שכתב בשם הב"ח ללא מהני סיטומתא בקרקע, ומהרש"ל חולק בדבר, וסיים הש"ך ואפשר דהיכא דנהגו בקרקעות להדיא גם הב"ח מודה, והב"ח גילה לנו מנהגיו, עכ"ל. וחדוש שלא הביאו מה שכתב הרא"ש בפ"ק דב"מ סי' ל"ח שכתב להדיא דגם בקרקע מהני סיטומתא*, עיי"ש גבי מאימתי הוי חוקה וזה לשונו, מדי דייט אמרי פירוש שהלך לראות ולעמוד על ענין השדה, שכן נהגו הקונים לקיים המקח וכו', והקיני לפי המנהג דאמרינן לקמן בפרק הריבית האי סיטומתא קניא, עיי"ש⁸⁷ - קומץ מנחה».**

סיטומתא בקרקע

[קס"ג] מציא בשם המוס' ב"ק ק"ד ע"ז ד"ה אגב, דקיני אודיתא אינו אלא מדרבנן ומן המורה אינו קנין. גם יש שיטות לאודיתא אינו אלא בשכיב מרע ולא בבריא*, וגם יש תנאים לילד היא אודיתא, והאריכו בזה בספרן של לדיקים.

[ו] «ראיתי דבר חדש במוס' כחובות ל"ג ע"א

ד"ה עד שלא שכתבו דגם בקרקע שייך מי שפרע, היינו היכי שקנה בכסף לחוד ונמקום שכותבים שטר ללא סמכה דעתיה, מ"מ קנה לענין מי שפרע, וז"ע שלא זכר זה בשום פוסק ונשום ספרי האחרונים המפורסמים מפרשי השו"ע. וקל"ת האיה מקידושין כ"ו ע"א גבי רב אדי בר אבין דזבין ארעא והתנה דאי צעוי יקנה בכסף ללא מצי להדרי צה ואי לא צעוי יקנה בשטר דאי צעוי איהו למיהדר מצי הדרי. ולכאורה נהי

מי שפרע בקרקע

ואמרו זכרונם לברכה בגמרא [ב"מ מ"ז ע"ב] דבר תורה מעות קונות אף במטלטלין, אבל טעם הצריכם המשיכה בהן גזירה שמה יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חטיף בעליה. ומפני שתקנת המשיכה בהם נעשית על זה, אמרו זכרונם לברכה [שם מ"ט ע"ב] שאם היו המטלטלין ברשותו של לוקח, אע"פ שנשכר אותו מקום למוכר, מכיון שהרשות הוא של לוקח ועיניו תמיד עליו, ואם יארע שום מקרה באותן מטלטלין גם הוא יכול להרגיש בענין כמו המוכר וישתדל בהצלה, שבצד זה לא יקנה במשיכה אלא בכסף כדין תורה⁸¹. וכן אם הלוקח שוכר אותו מקום שהמטלטלין בו, גם בענין זה לא תקנו בהם משיכה ומסירה והגבהה⁸².

ואמרו [ב"ק ע"ט ע"ב] גם כן שהקרקע נשכר עם הדברים שהוא נלקח, והוא כסף ושטר וחזקה⁸³, שהשכירות קנינה היא ליומיה⁸⁴. ואמרו [ב"ב פ"ה ע"א] גם כן, כשם שמקומו של אדם קונה לו כן כליו קונה לו בכל מקום שיהיה לו רשות להניח אותו, ומכיון שיהיו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו, אלא הרי הן כמו שהגביהן או כמו שהונחו בתוך ביתו. אבל כל מקום שאין לו רשות ללוקח להניח שם הכלי אין כליו קונה לו שם, כגון רשות הרבים וכן רשות המוכר. ומכל מקום אמרו חכמים [שם] לענין רשות מוכר שאם אמר לו מוכר ללוקח קנה בכלי זה, או אפילו לא אמר לו כן⁸⁵ אלא שקנה ממנו ברשות המוכר כלי אחר⁸⁶ והגביהו כדי לקנותו ואחר כך קנה ממנו פירות והניחן בתוך הכלי מיד קנה אותן, שמפני ההנאה שיש לו למוכר במכירת הכלי אינו מקפיד על מקומו של כלי, וכאילו הכלי ברשות הלוקח חשבינן ליה. והמסירה אינה כן, שאין המסירה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם⁸⁷. וקנין המסירה הוא במה שאין דרך בני אדם לרוב גדלן להגביהן ולא אפילו למושכן, כגון הספינות הגדולות וכיצא בהן שאי אפשר לבני אדם לזוז אותן כי אם בטורח רב ובריבוי בני אדם⁸⁸.

יח. עיין מנ"ח אות י"ג. יט. ר"ל שאם הלוקח שכר אותו המקום קנה החפץ ולא צריך וכו' לא משיכה ולא מסירה והגבהה, כמ"ש במועש שני פ"ה מ"ט, מעשה ב"רוג וקנינים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עישור שאני עתיד למווד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו (מנחת יצחק). כ. כלומר כשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות הקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה. כא. כ"כ מהרי"ק שורש כ' בטעם דין זה. ועיין דרישה חו"מ סי' קצ"ה ושו"ת הבי"ח סי' י"ח. כב. ברוב הדפוסים "או כליו", ובסוגריים הוסיפו "אינו". כג. ברוב הדפוסים "בין". כד. ברוב הדפוסים "ואחד". כה. כמ"ש בב"ב ע"ו ע"ב. כו. כ"ה ברמב"ם פ"ג ממכירה ה"ג. ועיין תוס' שם ע"א ד"ה ספינה, דמסירה הוא קנין גרוע.

בשולי המנחה

ואלא הביא דברי התוס' הללו. כן העירו עוד אחרונים, שמדברי התוס' מבואר שמי שפרע נוהג אף בקרקע⁸⁵. דגם בקרקע מהני סיטומתא. כן כתבו עוד אחרונים בשם הרא"ש⁸⁶.

תשובה חו"מ סי' רד סק"ב, ומשכנות יעקב חו"מ סי' נה. 86. דמשק אליעזר חו"מ סי' רא, מהרש"ם במשפט שלום קונטרס אחרון שם סק"א בשם רבינו (וציין שכ"כ רבינו בקומץ מנחה מצוה קלב, ששם נרפס קטע זה במהדורות קודמות). והמהרש"ם בקונטרס משמרת שלום שם כתב, שכן דעת השטמ"ק ב"ב נד, ב בשם רבינו יונה שם. 87. להלן אות יג הזכיר רבינו שקנין סיטומתא הוא מדרבנן, ועיי"ש בשולי המנחה.

אחר, אבל אין ההודאה נחשבת כמעשה קנין מצד עצמה⁸¹. אינו אלא בשכיב מרע ולא בבריא. כן דעת כמה ראשונים⁸². אולם רוב הפוסקים הכריעו להלכה שקנין אודיתא הוא אף בבריא⁸³.

יז. ברכ"י חו"מ סי' מ. 81. ח"י הריטב"א ב"מ מו, ב, שו"ת רשב"א ח"ד סי' נ. ובאמרי בינה חו"מ דיני הלואה סי' טז כתב, שכן דעת רוב הפוסקים. 82. בעל העיטור אות ה, אור זרוע סי' תשנב, שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קנב. 83. עיי' ש"ך חו"מ סי' ס ס"ק לב וקצה"ח סי' קצד. 84. כן הוכיח באור שמח הל' מכירה פ"א ה"ד. 85. שו"ת רעק"א קמא סי' קלד, אמרי בינה חו"מ דיני קנינים סי' כב, דברי גאונים כלל סג סי' ז, אור שמח הל' מכירה פ"א ה"ד. ובעיקר דין זה ע"ע פתחי

העיר שזמן שהוליד מזה בשטר הלואה שכתוב בו במחלית שטר כיון שהנטון כוונתו להנחתו לריך ליתן מעות דוקא ע"ש. ולא ידענא מנ"ל לחלק בין להנחתו או לא, דהא עיקר הטעם בריטב"א משום דמוכר סחורה הוא כאלו התנה מעות דוקא, והיינו משום דאין מוכר סחורה שיקח צעדו סחורה ושומא אחרת ודעתו לזווי. אבל מעות אדרבה על סחורה ניתנה. וגזי מוכר לחזירו ונמצא מקח טעות דהוי נמי דינו כבעל חוב וכמזואר בחוס' ר"פ המוכר פירות (ב"ב זב, ב ד"ה אי דליכא) והתם להנחתו נחזיון לקנות ולא לגמילות חסדים, אפ"ה דינא דבע"מ אית ליה, וכ"כ הרמ"א ס"ס רל"ב. ואין לומר כיון דעכשיו נהגו להתפשר הלואה עם המלוה צעד העיסקא ליתן כך וכך ריוח לשצוע, הו"ל מוכר סחורה ממש, דא"כ לא הוי מוכר סחורה אלא כפג העיסקא דהוא פגא פקדון ולא במחלית הלואה. גם כפגא פקדון נראה דלא הוי כמוכר סחורה, כיון דעיקרו אינו אלא לאפקועי איסורא דריבית ולא למכור סחורה נחזיון. וגם בהיתר וקוקים אינו כמוכר סחורה אלא לאפקועי איסור ריבית קא מחזיון, וא"כ דינו כמו שאר בע"מ. וגם כמוכר סחורה גופיה מפקפק ביה הט"ז וא"כ הנו דלא להוסיף עלה.

הא אם יש ללוה מעות. עיין בטור שכתב זה לשונו: ומיהו היכא דאיכא פסידא ללוה אם יפרע מעות יכול לדחותו ליתן לו קרקע בילד וכו'. והוא מדברי חוס' (כתובות זב, א ד"ה אי פקח) והרא"ש פרק מי שהיה נשוי (שם סימן ח). וראוי לספק היכא דהתנה ליתן לו מעות דוקא ואית ליה פסידא, מי נימא דלריך ליתן לו דוקא מעות כיון דהתנה וכל תנאי שבממון קיים אפילו אית ליה פסידא³². אמנם מהא דאמרינן שם פרק מי שהיה נשוי גזי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה ומת ראובן וצא צעל חוב וכו' ואי פקח שמעון מגזי להו קרקע והדר גזי ליה מיניה. ומזה הוכיחו בחוס' דבמקום פסידא

מסלק ליה צמה דבעי. וכיון דמוכר סחורה הוי כאלו התנה במזומנים דוקא וכמ"ש הריטב"א וכמ"ש בסק"ג, אם כן ממילא נשמע דאפילו בהתנה נמי מצי מסלק ליה צמה דבעי היכא דאית ליה פסידא³³. ויותר נראה דודאי כל תנאי שבממון קיים אפילו

במקום פסידא, אלא דמוכר סחורה נמי מצי מסלק ליה בסחורה גופה שקנה ועל זה לא היה התנאי, דהא הריטב"א מדמה לה לפועל ובפועל גופיה נמי מצי אמר טול מה שעשית עמי בשכרך וכמ"ש מוהר"מ מרוגנטברק ועיין בסימן של"א. ואף על גב דהיינו דוקא בחזיון ושעורין דהוי מידי דאכילה היינו משום דפועל להחיות נפשו קא עבד משום הכי לריך ליתן לו מידי דאכילה אבל במוכר סחורה לא קאי התנאי אלא דלא יסלק לו במידי אחריו אבל בסחורה גופה מצי מסלק ליה וא"כ התם נמי מסלק בהך קרקע גופה שקנה³⁴.

ובין משמע מלשון הרמב"ם (פי"א מהל' מלוה הל"י) שכתב זה לשונו: לפיכך אם היה שמעון פקח נותן להם הקרקע שלקח משמעון וע"ש. וצוה מיושב מה דקשיא ליה להב"ח בדברי הרמב"ם דמשמע דוקא בהך קרקע גופה שקנה, ואלו צפרק שני דיני גזירות (כתובות ק, א) אמרינן ליגזינהו ארעא ליתמי

וליהדר וליגזיה מיניה משמע דאפילו קרקע אחרת במקום פסידא מצי מסלק ע"ש. ולפי מ"ש נראה, דודאי במקום פסידא דינו דצעל חוב ככל מילי אלא במוכר סחורה דהוי כאלו התנה ותנאי שבממון קיים אפילו במקום פסידא, לזה לריך לסלק בסחורה גופה משום הכי כתב הרמב"ם דמסלק ליה בקרקע שלקח. ועיין לשון הטור שכתב לפיכך אם פקח הוא יתן להם הקרקע, ולשון הקרקע משמע הידוע דהיינו מה שלקח וכדברי הרמב"ם ודו"ק.

ובמזה שכתבו במקום פסידא יכול לסלקו בכל מה דבעי, נראה דהא דדינו דצעל חוב, צווי לאו דינא דאורייתא הוא אלא

מורידו לשומא כלל אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה ומאותו מטבע שהתנה.

ז אם יש מעות ללוה ותולה אותם בעכו"ם והמלוה חושש שהם שלו, מחרימין על כל מי שיודע שיש לו ממון או מעות, ויש אומרים שאם הלואה אמיד אין שומעין לו וכופין אותו ליתן מעות.

ח אם נודע שהממון שלו ותלה אותם בעכו"ם ואינו יכול ליתן לו כי העכו"ם מעכב, כופין למכור קרקע וליתן לבעל חוב מעות, וכן אם הדבר ידוע שיש לעכו"ם ערעור על נכסי הלואה וירא המלוה ליטול קרקע מיראת ערעורו של עכו"ם, צריך הלואה לטרוח ולמכור וליתן המעות.

ט כל מה שיתן לו מקרקעי או מטלטלין ישומו לו כפי מה שיוכל למכרם מיד אפילו בביתו לפי השעה ולפי הזמן ולא שיצטרך לחזור למוכרו בעיירות ובשוקים או לעכבו עד שימצאו לו קונים או שיתייקר, דאם כן נעלת דלת בפני לוויים.

י מגבין למלוה כל המטלטלים שימצאו ללוה, ואם לא הספיקו המטלטלים מגבים לו קרקע אחר שיחרימו על כל מי שיש לו

פיתוחי חותם

בזקפן במלוה דנתבטל כל ענין המכירה והוי כהלוהו מעות בשעת הזקיפה ואין כאן תנאי ועיי"ש שדן בדברי רבנו. ³⁴ באגרות משה (שם) הקשה דא"כ למה כתבו התוס' (ב"מ יד, א) הובא בסק"ג רק להמפרשים דאפילו אית להו זווי מצי לסלקו בשאר מילי הרי קשה לכו"ע דכאן הוי אותה סחורה דמצי לסלק עיי"ש, ועין רא"ש (כתובות דף צ"ב שם).

³² עיין אמרי בינה (הלואה סי' פה) שהקשה דכיון דכסף אינו קונה את הוזהב היינו דאינו מחייבו בפירות כמו כן מין ידוע אינו מחייבו ליתן א"כ גם בהתנה אינו חייב ליתן רק שוה כסף, משא"כ במוכר סחורה הוי כזהב דמחייבו לכסף דמחייבו אף במין ידוע עיי"ש.

³³ עיין אגרות משה (יורה דעה סי' עז) שדחה דהתם איירי

מה שאומרינן כל נדרי בכניסת יום הכפורים.

הנה בפיוט יום שבתון לרבי יהודה הלוי, אומרים בשבת: לבל יעבור בם מקרה רעה כאשר נשבעת על מי נח, ונראה מזה כי בהשבעה של מי נח נכלל שלא יוכל בר ישראל ליפול בחטא הידוע ח"ו, נפילה שאין לה תקומה ח"ו, וזה הביאור לבל יעבור בם מקרה רעה, שזו היתה הסיבה למי נח. אך איתא בספה"ק דאם אדם פוגם ברית הלשון גורם בזה פגם גם בברית המעור, והטעם בזה יש לומר כנ"ל דלעולם השבעה של השי"ת במי נח מגנת על האדם, אך אם האדם מפר את ברית לשונו ודיבורו גורם לגבי עצמו את הפרת השבעה של השי"ת שלא תגן עליו יותר השבעה, ולכן אומרים כל נדרי כליל יום הכפורים כדי לתקן את פגם הדיבור, וממילא תחול על האדם הגנת השבעה לבל יעבור בם מקרה רעה כאשר נשבע על מי נח, ועיי"ז יהיה לו תיקון ומחילה ביום הכפורים גם על חטא הידוע, ויהי רצון שלא יאמר פי דבר שלא כרצונו ית' שמו.

(תרפ"ח)

בזוה"ק פ' פנחס (רנ"ד ע"ב), ברעיא מהימנא איתא דחלות החמץ והמצה שבתורה הם תיקון לחטא הידוע - עיי"ש, ואולי נכון לפי"ז בזמן הזה שאין לנו קרבנות ללמוד פרשת תודה על כל הלכותיה בגמרא וברמב"ם וזה יהא תיקון לחטא הנ"ל, על דרך ונשלמה פרים שפתינו.

(תרפ"ח)

שמעתי מקשין מדוע במוצאי יוה"כ מיד אחרי שנגמר היום - אומרים תיכף: סלח לנו אבינו כי חטאנו, הרי זה כבר נמחל לנו הכל. ונראה לענ"ד דאדרבא, עיקר התשובה היא אחר יוה"כ, כי כל זמן שאדם משוקע בעבירות אינו יכול לשוב כראוי, ובאמת אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וע"כ מוחל לו השי"ת ביוה"כ אף בלא ששב כל כך כראוי. אמנם עיקר התשובה האמתית היא אחר יוה"כ בהיות האדם זך ונקי וטהור אז יוכל לשוב בלב שלם וכן כתוב (ישעיה מ"ד כ"ב): מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך, הנה מפורש כאן שעיקר זמן התשובה הוא אחר שמחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך [כן גם שמעתי מפה קדוש אדמו"ר זצוקלה"ה] ונראה דגמר הכפרה השלימה הוא ע"י התשובה השנית בהושענא רבה.

עוד נראה בזה לפי מה דאיתא בשם האריז"ל, דיש צדיקים שהם יושבים שנים הרבה בגן עדן ואחר כך מוכרחין לירד לגיהנם, מחמת שרוצין אותן

שיבואו לשבת בגן עדן העליון, ויש פגמים דקים אשר בגן עדן התחתון לא נחשבים כחטא אך בגן עדן העליון נחשבים כן לחטא וצריכים מירוק חדש על זה, על דרך דכתיב (תהלים נ' ג'): וסביביו נשערה מאד, ודרשו חז"ל (יבמות קכ"א ע"ב) דהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה - עכד"ק, וכן הוא בעוה"ז, יש פגמים דקים אשר לפני יום הכפורים לא היו צריכים מירוק, שלא היו נחשבים לחטא, אך אחר יום הכפורים שהאדם נתעלה יותר - נחשבים חטא וצריך תשובה מחדש, על כן גם במוצאי יום הכפורים מבקשים 'סלח לנו', על פגמים דקים אשר דווקא אז כשכבר נקי האדם הוא צריך סליחה עליהם ולא קודם לכן.

(יום הכיפורים, תרפ"ח)

מה דמנהג ישראל הוא לשמוח במוצאי יום טוב, אולי יש לומר דכל מצווה צריכה להיות בשמחה, ומצוות שמחת יו"ט - השמחה כאן הוא עצם המצווה. ואפילו ישמח הרבה ייחשב הכל כחלק ממצוות יו"ט, וחסר עדיין פרט זה של שמחת מצווה הנפרדת מעצם קיום המצווה. ולכן מקיימין זאת במוצאי יו"ט. שאז שמחין במצוות שמחת יו"ט שקיימו ביום טוב, וכעין זה איתא בשערי תשובה מרבנו יונה ז"ל גירונדי דשמחת המצווה של יום-הכפורים מקיימין באכילת ערב יוהכ"פ. והבן.

(ארץ צבי מועדים ע' קמב - סוכות תרפ"ח)

טעם המנהג לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה בבוקר, ואילו ביום-הכפורים עושין זאת סמוך לחשיכה באמירת כל נדרי, ולמה בערב ראש-השנה עושין זאת בבוקר. נראה לענ"ד דיש לומר משום דאי' בגמרא (חגיגה ה' ע"ב) דהעוסק בתורה יום אחד בשנה חשיב כאילו למד כל השנה. א"כ ראוי ללמוד בכל יום ער"ה; וביום-הכפורים צריך לנקות הפה, שהוא האבר שעושה בו את המצווה, על כן מתירין נדרים דכתיב (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - לא יעשה דבריו חולין (ספרי, קנג) וע"י היתר נדרים, דעוקר מעיקרא, לא חשיב שעשה חולין, ושוב מתקדש דיבורו, ויוכל לפעול בשמי מרומים ע"י כוח תורתו. ע"כ מקדימין התרת נדרים בבוקר קודם לימוד התורה כל היום.

(ארץ צבי מועדים ע' יא - ר"ה תרפ"ד)